

ROCKSTJÄRNEDRÖMMAR

Samskapade (auto)etnografier

KIM SILOW KALLENBERG

Marcus

Vi hade likadana pyjamasar. Jag tog hand om honom, jag var alltid snäll mot honom.

Hans pappa är alkoholist. Så han är uppvuxen med en alkoholist hemma. Med att se en pappa som förändras från doktor Jekyll till mister Hyde. Hans pappa var avundsjuk på att mamma la tid på sin häst. Så den skulle han ju åka och skjuta. Jag hade någon form av distans till det för jag hade en annan pappa. Marcus var väl den som var ledsnast. Han grät ju, och mamma grät. De två grät mycket. Jag hade inte heller någon trygghet någonstans. Mamma berättade ingenting för någon. Hon var tyst i stort sett i alla år.

Man tar inte hjälp och man pratar inte med folk och man klarar det själv.

Jag ser framför mig hur Marcus sitter ihop med mamma hela tiden.

Marcus ville aldrig prata om sin pappa. Han har liksom inte velat beskylla sin pappa för någonting, han har inte velat lägga någonting på honom. Han har inte velat prata om det.

Hans pappa sa att han skulle ta livet av sig om inte Marcus bodde där. Så han var nio år och fick det på sig. Om du inte flyttar hit då tar jag livet av mig för då har jag inget att leva för.

Marcus blev vald till klassens kompis. Alla röstade på Marcus och han var alltid så snäll. Marcus var vän med alla. Han var så jäkla snäll, Marcus.

Kunde inte säga nej.

I högstadiet blev vi kompisar. Ni var ju där. Jag har foton på när vi hänger. Alla brudarna sitter uppradade som några jävla barbidockor. Snyggaste tjejerna.

Marcus brukade ha fester.

Han var smart och ordningsam.

Han pratade alltid gott om sin pappa.

Vi snodde tamponger av hans mamma.

Marcus satt alltid och trummade på allt. Hela tiden. Han spelade piano på tjejernas dop. Han hade en massa idéer. Han gjorde en liten hemmastudio hemma.

Marcus var färgblind.

Vi tyckte att han var sjukt snygg.

Vi var väl ihop typ en vecka kanske.

Vi var ihop i tre veckor tror jag.

Vi kanske var ihop i tio dagar.

Han var ihop med Emma också. Min kompis Emma.

Han var väl egentligen min första riktiga kärlek. Det är så jag minns det i alla fall.

Jag drogs alltid till honom.

Marcus flyttade ju också upp till Stockholm. Han flyttade runt rätt mycket.

Han kom hem till mig efter jobbet och så hängde vi.

Jag fattar inte riktigt vad det var som hände Marcus. Han höll allt inom sig. Jag tyckte inte att jag längre kände igen den personen som jag hade känt en stor del av livet. Det var inte riktigt samma person.

Jag hade varit ganska nedpundad. Jag slutade med hasch innan alla andra började.

Marcus pundade inte mycket. Han var schizofren.

Jag vet inte om han bara var väldigt djup.

Han började prata om att kärlek kan övervinna allt. Jag kommer ihåg att han skrev ett brev till Obama. Helt plötsligt blev han vräkt från sin lägenhet. Och sen förlorade vi kontakten.

Jag såg honom vid ett tillfälle. På stan. När han inte kände igen mig. Jag såg i hans ögon att han inte såg att det var jag. Det var lite konstigt att träffa honom då för jag visste att något hade hänt med honom. Det är svårt, svårt att försöka minnas. Det känns som att det där är sista minnet typ. Marcus var ju borta i flera år. Jag har jävligt svårt för det här med tid.

Jag har aldrig träffat en människa i en psykos förut. Det var röster i huvudet och allting.

Jag sa: *jag vill hjälpa dig och så här kan du inte må*. Han kom ju aldrig dit att han ville ha hjälp.

Glimtar av hur han är glad med tjejerna och skojar med dem.

Jag försökte länge. Många gånger när mamma inte kunde nå fram till honom så kunde jag prata med honom. Hoppas bara att den här medicinen hjälper nu, sa jag, så att allting blir bra.

Man tänker att det ska gå över. I alla fall för honom. Fast det är klart att man säger så om alla de man känner.

Han dog inlagd på psyket. Det ska ju liksom inte få hända.

Så kräks han. Ligger på rygg. Kräks. Andas in spyorna. Han får inte luft. Och sen faller han ihop. Och dör. Kvävs. Han var borta. Han kvävdes. På måndag morgon är han död.

Men vems är ansvaret?

Han dog i november. Jag låg och sov. Och mamma hade skickat sms. Jag vet inte om jag vaknade av det, eller om jag vaknade av mig själv. Och så stod det: *något hemskt har hänt, jag kommer snart.*

Visste ju ingenting då. Bara att han hade dött. Ingen aning om vad som hade hänt. Jag visste inte vad han hade dött av. Hade ingen information på ett halvår nästan.

Men människor har mist sina barn i alla tider, det vet jag, så jag tror säkert att jag kommer att överleva det här också.

Jag såg aldrig Marcus som en som inte skulle klara sig i livet. Man vet ju aldrig. För vissa går det jättebra. Han kanske var ett omöjligt fall. Jag borde ha fattat saker mycket tidigare. Men jag tycker också att det ibland kan vara ganska elakt att döma sig själv med äldre och mer erfarna ögon.

Och Noel kom inte på begravningen. Han ringde mig när Marcus hade dött. Han var helt galen. Noel hade en sådan jävla ångest, att det var hans fel. Han skulle ha hjälpt honom.

Noel

Han sa att han skulle komma, men kom inte. Och så dör han ett år senare.

Han bad ju verkligen om hjälp. Han ville verkligen bli en god människa. Han ville inte vara i den där skiten. Han var stolt. Han hade mycket mindervärdeskomplex också. Han hade mycket demoner. Jag skulle beskriva honom som glad, framåt, sprallig, rolig, mycket humor. Vi träffades och satt ofta och pratade om allt möjligt och livet och alla problem. Han var som en liten pojke. Han ville att man skulle prata med honom så att han kände stöd. Och han älskade musik.

Rockstjärnedrömmen.

Jag tänker på Noel ofta faktiskt. Han hade passat som rockstjärna. Han spelade gitarr. Noel fick sin första elgitarr när han var fem år. Helt plötsligt kunde ungen spela. Och jag tänkte: *hur i helskotta har han lärt sig det där?*

Det var hans dröm, att fixa studio. Hans dröm var att han skulle ha familj och att han skulle köra den senaste mustangen.

Noel trodde att han var odödlig. Samtidigt sa han: *jag ska dö ung och bli ett vackert lik*. Han fick en ADHD-diagnos. Han strulade i skolan och jag blev uppkallad flera gånger både till rektor och till hans lärare.

Han var ute och slogs och han slog sönder något ben. Och sen gjorde han det igen.

Jag kände aldrig att han luktrade alkohol eller någonting.

Här var Noel. Han var ingen höjdhoppare. Han var en hockeykille från början.

Han var ju en av de här killarna som hela tiden fick höra att de var jobbiga, att de var bråkiga, att de inte kunde.

Sen åkte han väl in och ut på kåken ett tag. Han satt ju i fängelse flera jävla gånger. För mig så var det ändå inte på riktigt. För han visade inte det för mig.

Det var bara någon jävla fyllegrej.

Han var glad när han slogs. Han blev lugn och glad när han drack.

Noel hade andra bra sidor också.

Han hamnade i trubbel men gjorde ändå samma sak dagen efter.

Han kunde liksom inte hantera sig själv. Han hade rätt mycket ilska i sig. Det är den här världen som är galen, varför ska man vara positiv? Varför skulle man vara glad?

Han började jobba på lönebidrag. Blev en del av organisationen och kontakt-

person åt andra ungdomar. Det var några riktigt bra år som han fick. Han föreläste i skolorna om droger. Och stöttade andra. Fick coacha andra killar. Och ändå.

Någon vecka innan han gick bort då stod han här utanför, jättetrasig. Så trasig som jag inte sett honom. Jag har sett honom påverkad förut. Nu var han blodig runt munnen och han hade blivit rånad.

Det var någon sorg med Noel, någon förlust i livet. Det där trasiga, ett ärr.

Jag gillar inte ordet trasig. Sårade personer kanske är bättre att säga än trasiga?

Noel hade ett bränt hjärta. Det är ett uttryck översatt från persiska till svenska. Någoting som har hänt, som svider hela tiden.

Jag har tänkt mycket på Noel.

När du har fått en bra tid i livet och du sumpar det, då har det en tendens att bli så mycket mer destruktivt än innan. Du vet vad det är du har förlorat. Så var det verkligen med Noel. Det var heroin, andra droger. Det gick jättestort. Det fanns ingenting där, inget hopp, ingenting. När man är i missbruket då är det svårt att ta fram de bra sakerna man har. Det är droger som tar över. Heroin, det stänger av dig helt. Det dödar allt. Man är som en död människa, fast man lever.

Det är många som får betala med sina liv. Det kostar för mycket.

Du vet, det dör folk, så ibland glömmmer man bort människor. Men jag kan fortfarande höra hans röst i huvudet.

Jo, jag var på begravningen. Träffade hans mamma där också.

Man tror att det här händer inte mig, eller det här händer inte oss. Ingen av mina kompisar. Vi borde ha klassåterträffar, inte hänga på begravning. Han hade det tufft, och han hade oss. Det är det som är det sorgliga.

Det är mycket, mycket svårare när det är unga, som Noel, som går bort. Det är mycket svårare tycker jag.

Vad sa obduktionen, var det heroin?

Det är många som säger att han tog en överdos av heroin.

Hans hjärta stannade av någon anledning.

Det är så konstigt att han dog av en överdos av heroin. Det var alltid alkoholen som var hans grej.

Alkohol var hans grej.

Mycket hasch, mycket flum.

Han tog skitmycket tabletter, lugnande och skit. Men jag trodde att han var ren. Han sa ju till alla att han var ren.

Han var ju ren. Han var ju det. Det var därför han dog av det.

Det sista jag hörde var att han hade köpt nya kläder, en ny jacka, en sådan där dyr.

Det var någon som sa att han hade börjat skärpa till sig igen.

Han röker väl braj och dricker, tänkte jag. Inte fan hade jag en aning om att han gick på så tunga droger. Man tänker att börjar man med heroin då är det fan kört. Jag trodde faktiskt aldrig att det skulle gå så långt. Jag fattade fortfarande inte att han hade tagit så mycket droger när han dog. Och att han gick på heroin.

Han blev räddad en gång. Han tog en överdos innan han dog.

Och sen så ringde hans lillebror den 29:e januari. Och brast i gråt. *Noel finns inte mera.*

Jag tror bara att han tog alldeles för mycket och att det blev stopp i hjärtat.

Kompisen han bodde hos slog med knytnävarna i ansiktet på honom för att han skulle vakna. Men han förstod att det var för sent och så ringde han polisen.

Jag hade velat se honom på en gång men det fick jag inte.

Det var heroin, en dödlig dos heroin. Men han hade också massa andra olika mediciner i kroppen.

Det var en sådan ångest att behöva säga det till dig.

Det var nästan en befrielse när han dog.

Rest in peace.

Man kommer aldrig att få reda på om han gjorde det med flit eller om det var en olyckshändelse. Det är väldigt sällan narkomaner tar livet av sig. Utan vi knarkar tills vi dör.

Det var väl lite för mycket motgångar. Det föll sönder. Han var ju inte mer än människa. Det är inte lätt att vara människa.

Han valde en mindre krävande väg som vi brukar säga i tolvstegsprogrammet. Den vägen kostade honom livet.

Han var så himla känslig.

Han hade det här känslolivet som var så ohanterligt för honom.

Noel var väldigt skraj, han var styrd av rädslor.

Han hade ett alldeles för stort ego, Noel. Allting skulle vara på hans villkor.

Alla år som jag hatade mig själv. Och Noel gjorde också det. Han hatade sig själv.

Jag var aldrig rädd för honom. Han har aldrig varit dum mot mig. Han har aldrig skrikkit fula saker, eller skadat mig, eller någonting sådant. Han har bara liksom försvunnit.

Han hade säkert hur mycket som helst inom sig.

Han förväntade sig inte så mycket av livet.

Jag var ju tillsammans med ett missbruk.

Jag tyckte att han var väldigt charmig.

Noel var världens gulligaste och mysigaste och lättaste bebis när han föddes. Alla älskade honom. Jag ville inte ha någon dotter, jag ville ha en son. För jag tänkte: *blir hon som mig så blir det inget bra.*

Och så blev det så här.

Det är inte så att det spottas i glaset precis om jag säger så.

Jag fick stå och göra stora glasstårter varenda födelsedag.

Jag blev jäkligt ofta arg på Noel. Man får inte slå barn, men jag gjorde det.

Det var en bra tid också. Allting har ju olika sidor.

Jag var alltid hemma. Och därför var jag så trött också. Vad hade hänt om jag inte hade varit sådan, om jag varit en annan person? Det spelar ju ingen roll om jag tänker så. Det hjälper ju inte.

Fäder som är ouppnåeliga för ungarna för att det är de som försvinner. Mamma som står här och alltid finns här. Henne tar man för givet. Man kommer inte till mamma och berättar. Som mamma så fattar man ingenting. Man fattar inte. Inte när ens barn går bort. Jag tror inte att man kommer över det.

Visst är det märkligt, allt som har varit.

Och jag tror inte att man kan skuldbelägga sig själv utan jag försöker tänka att jag har gjort så gott jag har kunnat. Vi är inte mer än människor och vi har gjort så gott vi har kunnat.

Men sen finns han ju alltid kvar, han kommer alltid finnas.

Jag tror att människor kommer att få livet tillbaka, att det är som en sömn, att de döda sover. Så det är mitt hopp och det är min tröst också.

Jag vet ju fortfarande inte exakt vad det var som hände.

Jag vet att Noel led av alkoholism och narkomani, han hade den sjukdomen. Och den är värre än cancer. Den är värre än allt. Man köper sina egna lögner. Det är det han har gjort, han köpte sina egna lögner.

Det är gud som har svaret.

Vi är inte många som har klarat oss, det är många som har slutat som Noel. Om det inte sker ett mirakel så kommer man aldrig undan.

Man kan bli vadsomhelst. Om man tror på det.

Alla har sin väg att gå.

Kunde jag ha gjort något annorlunda? Det är lätt att vara efterklok.

Det är också viktigt att titta på vad han faktiskt fick för chanser.

Hans jacka är kvar här. Det är det enda vi har kvar av honom.

Marcus och Noel

De var så himla olika. Noel var en fuck-up-typ, och Marcus var ordentlig.

Hur kunde de bli så tajta kompisar?

Det hör ju ihop: Marcus och Noel.

Det var alltid Noel som var det svarta fåret.

Marcus var bra i skolan och skötsam. Det var inte som att Noel var så lugn i skolan. Man minns ju också att Noel var ensam hemma mycket. Marcus var också själv jämt.

Båda två drack som jätteunga. Men de hade ju musiken. De spelade ju tillsammans också. De var riktigt duktiga.

Vad var det som gjorde att vägarna delades och de gick en helt annan väg?

Varför gick det så illa för dem och inte för andra?

Vi skojade mycket om, att de skulle leva som rockstjärnor innan de var rockstjärnor.

Mammornas både stora glädje och stora sorg är att de inte fick några barn.

För mig var det inte alls mycket kontakt de där sista åren. Det verkar som att båda har haft separata liv som man inte har delat.

De var unga.

Tänk om.

Det hade kunnat sluta bra.

De spelar tillsammans någon annanstans nu.

Det är så fint att de ligger bredvid varandra.

Det är så svårt att förstå att de inte lever.

Det är svårt att tänka att de aldrig kommer hem. De kommer aldrig mer hem till jul.

Epilog. Samskapade (auto)etnografier – textens kontext

Den här berättelsen består av utdrag ur djupintervjuer genomförda inom ramen för ett etnologiskt forskningsprojekt som undersöker sorg, vänskap och anhörigskap i spåren av mina två barndomsvänners död. Centralt i studien är också analyser av de sätt på vilka missbruk, psykisk ohälsa och maskulinitet genomskar livet och döden för mina två vänner Marcus och Noel. I intervjuerna aktualiseras alla dessa element när jag och intervjupersonerna försöker förstå och förklara varför Marcus och Noel inte längre lever. Jag skriver om två döda personer och har en ambition att göra deras liv och deras död begriplig. Jag skriver om Marcus och Noel eftersom jag kände dem när de var i livet.

Min personliga sorg, min personliga smärta, har varit utgångspunkten och drivkraften i studien. Författaren Susanna Alakoski har träffande skrivit: ”Smärtan behöver ord för att övervinnas. Annars kunde vi inte stå ut med

den.” (Alakoski 2015: 157) Liksom Alakoski beskriver det så skriver jag för att stå ut med sorgen och smärtan. Men jag skriver också för att hjälpa andra med liknande erfarenheter att stå ut med sin sorg och smärta (jämför Adams med flera 2015: 39). Den kunskap jag vill skapa och förmedla är inte begriplig utan den subjektiva dimensionen, den dimensionen har tvärtom villkorat forskningsprocessen, och detta har lett mig mot en tillämpning av en autoetnografisk ansats.

Autoetnografi är en metodologisk ansats som skiljer sig från – men är besläktad med – den självreflexivitet som sedan flera årtionden är en etablerad del av etnografisk forskningspraktik inom ämnesdiscipliner som till exempel etnologi och antropologi (jämför Reed-Danahay 1997: 1; Custer 2014: 11). Att tillämpa autoetnografi handlar om just en sådan pendelrörelse som jag eftersträvar – mellan det *inre*: identitet, erfarenhet och känslor, och det *yttre*: relationer, sammanhang och kultur (Adams med flera 2015: 46). Geografen Valerie De Craene har skrivit om att den autoetnografiska ansatsen innebär ett medvetet utsuddande av gränsen mellan forskaren som människa och forskaren som akademiker (De Craene 2017: 453). I skapandet av empiri och i analysarbetet är jag både vän och forskare. Forskarrollen och vänskapsrollen vävs samman för att ömsesidigt fördjupa varandra (jämför Tillmann-Healy 2003; Ellis 2007: 13). Min position gör att jag både kan se mer än vad jag hade gjort enbart som vän och samtidigt mer än vad jag hade gjort enbart som forskare – en kunskap som inte hade varit tillgänglig på andra sätt, åtminstone inte i samma utsträckning (jämför Lapadat 2017: 593). Att jag är både forskare och vän innebär att jag kan sätta Marcus och Noels liv och mina erfarenheter i en större kontext och länka samman dem med historia, samhälle, politik och tidigare forskning (jämför Khosravi 2010: 5; Ellis med flera 2011; Lapadat 2017: 589ff).

Antropologen Ruth Behar skriver i boken *The vulnerable observer* (1996) att bara den etnografi som krossar ens hjärta är värd att göras. Sociologen Carolyn Ellis skriver i relation till Behars resonemang att det är dimensionen av sårbarhet som är autoetnografins styrka. Ellis menar att om du som forskare tillåter dig att vara sårbar så är det mer troligt att du också väcker känslor av identifikation hos dina läsare, som helt enkelt gör läsarna mer mottagliga för det budskap du vill förmedla, vilket i sin tur kan verka samhällsförändrande (Ellis 1999: 675; jämför Silow Kallenberg 2019: 63). Den politiska – samhällsförändrande – ambitionen med min studie är mångbottnad men handlar bland annat om att problematisera vilka liv som är sörjbara (se Butler 2009) för att på så vis förändra villkoren för personer som lever med missbruk och psykisk ohälsa och för deras vänner och anhöriga. Ellis

menar att det inte behöver finnas en motsättning mellan forskning som är rigorös, teoretisk och analytisk, och den som är emotionell, terapeutisk och lyfter fram personliga aspekter – autoetnografisk forskning har potential att vara allt det samtidigt (Ellis med flera 2011: 283).

Det empiriska materialet utgörs av mina egna minnen av Marcus och Noel samt av intervjuer med personer som på olika sätt kände dem. Jag har talat med familjemedlemmar, vänner, tidigare kärlekspartners, och andra som mött dem i specifika sammanhang som – i Noels fall – brottsförebyggande och brottsrehabiliterande organisationer. En del av dem jag har talat med kände bara Marcus och en del kände bara Noel, några kände dem båda två. Totalt har jag genomfört formella intervjuer – som har spelats in och transkriberats – med femton personer. En del av dem jag har intervjuat formellt har jag intervjuat en gång och andra har jag intervjuat flera gånger. Marcus och Noels mammor är de personer som jag har haft mest intensiv kontakt med och jag betraktar därför dem som min empiris huvudpersoner. Arbetet med att intervjua personer som kände Marcus och Noel har pågått från år 2016 till år 2020 med högre eller lägre grad av intensitet i olika perioder. Intervjuerna varierar i längd mellan cirka en timme och cirka fyra timmar.

Under intervjuerna har jag också delat med mig av mina egna minnen av Marcus och Noel och på så vis ibland byggt på med andra lager till intervjupersonernas berättelser. Denna intervjuform liknar vad Ellis och andra har talat om som interaktiva intervjuer; en metod där just de dialogiska aspekterna av intervjuerna förstärks och mer kommer att likna vanliga samtal där alla parter ger och tar (Ellis med flera 1997; Ellis med flera 2011: 279).

I narrativforskningen har konstaterats att berättelser formas i ett samspel mellan den som berättar och det sammanhang inom vilket berättandet äger rum (se till exempel Fröhlig 2013: 20). Det kan finnas ett särskilt behov av att prata om det som är svårt och kanske till och med traumatiskt eftersom berättande bidrar till att skapa ordning i kaos och att återskapa oss själva och det vi har varit med om i begripliga former (jämför Broyard 1992: 19; Mattingly 1998: 1; Fröhlig 2013: 20; Custer 2014: 3). Detta kan vara en del av förklaringen till att de jag har intervjuat om den svåra erfarenheten av att förlora en närstående har valt att prata med mig. Det är också med all säkerhet en del av förklaringen till att jag har önskat prata med dem. Mina minnen, i form av berättelser, har tagits emot av dem och gemensamt har vi skapat narrativ och därmed förståelser av vilka Marcus och Noel var och vad som hände dem (jämför Ellis med flera 2011: 279).

I en annan text har jag undersökt vilken betydelse förståelser av maskulinitet ges i dessa samskapade narrativ (Silow Kallenberg 2020). De två perso-

ner jag skriver om – Marcus och Noel – görs begripliga som män utifrån ett antal kulturellt tillgängliga berättelser. I materialet finns berättelser om frånvarande fäder, om strul i skolan, droganvändning och våld. För att förstå dessa berättelser, och för att begripliggöra hur det som hände Marcus och Noel kunde ske har jag varit inspirerad av Raewyn Connells diskussioner om begreppet *protestmaskulinitet*. I sin analys av olika slags maskuliniteter är protestmaskulinitet ett begrepp Connell använder för att förstå maskulinitetskonstruktioner hos män som står långt ifrån arbetsmarknaden, som alla är lågutbildade och har arbetarklassbakgrund. Dessa kriterier stämmer in även på mina döda vänner. Connell knyter samman begreppet protestmaskulinitet med motstånd mot auktoriteter, kriminalitet, missbruk av alkohol och narkotika, tillfälliga arbeten och kortvariga heterosexuella relationer (Connell 1996: 137). Uttryck för protestmaskulinitet kan alltså tolkas som uttryck för makt – och är också det i någon mening – men kommer från en position av underläge (upplevd och/eller verklig).

Titeln ”Rockstjärnedrömmar” fångar in en dubbelhet som finns i talet om protestmaskulinitet generellt och om mina vänner specifikt. Den kan dels läsas som en manligt kodad strävan efter framgång och frihet, dels som ett narrativ som innehåller potential för det destruktiva – vilket också är manligt kodat. En av sina artiklar som utvecklar resonemangen om protestmaskulinitet har Connell kallat för ”Live fast and die young” (Connell 1991). Rockstjärnedrömmen innehåller ett sådant destruktivt element, vilket blir tydligt i mitt empiriska material. Flera personer minns hur alkohol, droger och tal om att dö unga och bli vackra lik alla var element i Marcus och Noels iscensättande av sig själva som rockstjärnor (Silow Kallenberg 2020: 499). Dessa element var nästan lika centrala som själva musiken de spelade. Jag tolkar detta som uttryck för hur de gjorde protestmaskulinitet.

I projektet använder jag olika slags skrivpraktiker som verktyg i begripliggörandet av mina två vänners liv och död. Jag skriver mer traditionell akademisk sakprosa, varvad med essä, fiktion och poesi. Genusforskaren Nina Lykke har framhållit att skrivandet inte är skilt från forskningsprocessen, utan att skrivandet snarare bör betraktas som en del av den analytiska processen (Lykke 2014). Det är inte så att vi först tänker och sedan skriver ner det vi har tänkt, och därför stimuleras även vårt vetenskapliga tänkande av att vi skriver på olika sätt (Lykke 2014: 2; jämför Richardson 2000a). Att pröva nya vägar för etnografiskt baserad prosa kan förstås som ett bidrag till ett vetenskapligt kollegialt samtal om ramarna för det akademiska skrivandet (jämför Ingridsdotter och Silow Kallenberg 2017: 6).

Det kreativa akademiska skrivandet behöver inte alltid utmynna i publice-

rade texter, utan kan användas som en metod för att bearbeta sitt material och utforska det (se till exempel Petö 2014: 89). Sociologen Laurel Richardson har definierat skrivande just som en ”method of inquiry” (Richardson 2000b). Det innebär att skrivande enligt henne handlar minst lika mycket om vetande (*knowing*) som det handlar om berättande (*telling*) (Richardson 2000b; jämför Koobak 2014: 96; Rosaldo 2014). I de texter vi forskare publicerar menar jag att val av framställningsform borde medvetandegöras och diskuteras mer. På samma sätt som vi redogör för val av metod och teori i relation till vår empiri borde val av textens form redovisas och motiveras i högre utsträckning än vad som vanligen görs. Inte minst om vi betraktar skrivande som en central del av vår metod borde vi skriva ut hur våra skrivpraktiker bidragit till kunskapsproduktionen.

I den här texten har jag utforskat det etnografiska materialets potential som text genom att sammanställa det på ett sätt som jag aldrig förut har prövat. Jag har utgått från Carolyn Ellis tankar om samskapade berättelser (*co-constructed narratives*) och om autoetnografiska texter som gemensamt författade (*jointly-authored*). Ellis menar att samskapade berättelser illustrerar betydelsen av relationella erfarenheter – att erfarenheter av att vara till exempel familj och vänner inte är mina eller dina utan våra tillsammans (Ellis med flera 2011: 279).

Samtidigt är det viktigt att påpeka att alla vi som finns representerade i sammanställningen av mitt etnografiska material inte är författare på lika villkor. Det är mitt namn som står på den här texten och det är jag som har gjort ett urval av vad som ska tas med från intervjumaterialet. Richardson (1990) är en av de forskare som diskuterat de etiska problemen med författarskap och auktoritet. Hon konstaterar att forskare inte helt kan undvika att tala för andra, men att vi bör reflektera över på vilket sätt det görs och med vilka syften (Richardson 1990: 27). Richardson frågar sig också vad som är alternativet till att tala för andra och menar att ”the stilling of the sociologist-writer’s voice not only rejects the value of sociological insight but implies that somehow facts exist without interpretation” (Richardson 1990: 27). Att utöva ett etiskt författarskap som forskare kan innebära att använda vår kunskap för att lyfta fram andras röster vid sidan av våra egna, och berätta de berättelser som annars i hög grad är tysta (jämför Richardson 1990: 25). Ett sådant synliggörande kan innebära startskottet för social förändring (jämför Richardson 1990: 26).

I arbetet med texten har jag också funnit inspiration i den metod som författaren Svetlana Aleksijevitj använder sig av i sina böcker. Aleksijevitj arbetar på många sätt som en etnograf och gör mängder av intervjuer inför varje

ny bok. I sin metodologi är hon inspirerad av författaren Ales Adamovitch – vad människor berättar i intervjuerna skrivs i texterna om till dialogform (Ingridsdotter 2017: 30). Aleksijevitch har beskrivit hur det från en lång intervju ibland bara blir en särskilt betydelsebärande mening kvar i den färdiga texten. Skrivandet jag ägnar mig åt här har inspirerats av Aleksijevitch metod och möjliggör en fördjupning i specifika detaljer av mänsklig erfarenhet – att skriva fram ”en kondenserad form av erfarenhet” (Ingridsdotter 2017: 30f).

I arbetet med texten som jag gett titeln ”Rockstjärnedrömmar” har jag gått tillväga så att jag har läst igenom de transkriberade intervjuerna och sökt efter formuleringar som jag uppfattat som särskilt vackra och betydelsebärande. Med detta menar jag formuleringar som slagit an någonting i mig som jag upplevt som betydelsefullt för berättelsen om mina båda döda vänner. Det är en bedömning och avvägning som jag har haft möjlighet att göra eftersom jag arbetat länge med materialet och redan har bearbetat det på olika sätt. Flera forskare betonar autoetnografins kreativa potential och praktiker (se till exempel Ellis 1999; Custer 2014). Dwayne Custer skriver till exempel med anledning av detta att den stora fördelen med autoetnografins kreativa potential är att ”art serves as a means to convey life” (Custer 2014: 7). Det sätt på vilket jag förhåller mig till text här ligger i linje med den autoetnografiska ansatsen som bland annat syftar till att bryta upp den binära uppdelningen mellan vetenskap och konst (Ellis 1993: 724; Ellis med flera 2011: 283).

Orden och meningarna från intervjuerna som jag valt ut har jag sedan klippt in i ett dokument. Till en början låg därför sjok av text från varje enskild intervju på följd efter varandra. Jag har även låtit sådant jag själv har sagt i intervjuerna finnas med i texten. Det gör mig till en del av det berättande kollektivet som sörjer Marcus och Noel och som vill förstå vad som hände dem. Detta utan att jag låter min berättelse stå i vägen för de andra berättelser som också finns i mitt material (jämför Ellis 1999: 680).

I nästa steg bröt jag sönder även den strukturen och klippte samman de meningar som handlade om Marcus respektive Noel under egna rubriker. Det material som handlade om de båda två hamnade också under en egen rubrik. I sista steget har jag bearbetat materialet för att få till en läsbar och även estetiskt tilltalande text av allt material. Samtidigt är det enbart en mycket varsam och försiktig redigering som har gjorts. Jag har uteslutit en del ”typ”, ”ju” och ”liksom” ur citaten som används. Ibland har jag också ändrat ordföljden för läsbarhetens skull. Men i stort är texten en sammanställning av mitt etnografiska intervjumaterial. Jag har strävat efter att berätta historien om mina vänner så att den blir tydlig men också känslomässigt effektiv, bland annat genom att sammanfoga materialet så att det

följer en stegrande dramaturgi. Ibland har jag låtit upprepningar stå kvar, för att på så sätt illustrera att flera personer har sagt ungefär samma sak och därmed visa på gemensamma tolkningar.

Dwayne Custer beskriver autoetnografi som förkroppsligade berättelser som främjar empati (Custer 2014: 4). Det är ett sådant berättande jag ägnar mig åt här, genom att dela med mig av förkroppsligade erfarenheter – erfarenheter jag och andra har levt – är förhoppningen att resonera i läsarnas empatiska sinne (jämför Custer 2014: 5; Silow Kallenberg 2017). Antropologen Clifford Geertz skrev som svar på kritiken mot täta beskrivningar – som handlade om att det inte gick att bevisa deras sanningshalt – att det centrala för att avgöra tolkningars riktighet inte är sanningshalten i dem utan huruvida de är träffande (Geertz 1973). Carolyn Ellis för ett liknande resonemang när hon skriver att det autoetnografiska skrivandet har som mål att producera analytiskt tillgängliga texter som förändrar läsaren och världen, snarare än att vara upptagna av exaktheten i beskrivningarna (Ellis med flera 2011: 284).

Även antropologen Renato Rosaldo resonerar i liknande termer när han reflekterar över sin metod att med hjälp av etnografisk poesi nå insikt om ett ämne (Rosaldo 2014: 106). Rosaldo menar att hans uppgift som poet ”is to render intelligible what is complex and to bring home to the reader the uneven and contradictory shape of that moment” (Rosaldo 2014: 107).

Efter den sista bearbetningen har de många rösterna i materialet förvandlats till en enda berättarröst. I och med detta tydliggörs hur berättelsen om Marcus och Noel och om sorgen efter dem är vår gemensamma berättelse trots att den samtidigt består av många individuella erfarenheter och minnen (jämför Ellis med flera 2011: 279). Efter denna bearbetning är det inte längre tydligt vem i materialet som har sagt vad, även om en del formuleringar fortfarande vittnar om en särskild slags relation och position i förhållande till de döda. Avsikten är att helheten ska framstå som någonting mer än summan av delarna. Den gemensamma berättelsen är något nytt, något eget, något större än det som var där innan när var och en av intervjuerna stod för sig själv. Resultatet blir en berättelse om död och sorg. Om vänskap, föräldraskap och anhörigskap. Om hur maskulinitet kan genomskäras av sådant som klass, plats, psykisk ohälsa och missbruk. Det är i forskningspersonernas ord dessa teman vilar. Snarare än att jag som forskare skriver ut vad det de säger betyder bjuder jag in läsaren till att läsa deras – våra – ord och själv tolka och känna under läsningen. I texten är vi som sörjer Marcus och Noel inte ensamma – i texten står vi tillsammans som delar av ett heterogent och mångröstat kollektiv.

Referenser

- Adams, Tony E, Stacy Holman Jones och Carolyn Ellis (2015) *Autoethnography. Understanding qualitative research*. Oxford och New York: Oxford University Press.
- Alakoski, Susanna (2015) *April i anhörigsverige. Dagbok*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Behar, Ruth (1996) *The vulnerable observer. Anthropology that breaks your heart*. Boston: Press.
- Broyard, Anatole (1992) *Intoxicated by my illness*. New York: Potter.
- Connell, Raewyn (1991) Live fast and die young. The construction of masculinity among young working-class men on the margin of the labour market. *ANZJS* 27(2): 141-171.
- Connell, Raewyn (1996) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Custer, Dwayne (2014) Autoethnography as a transformative research method. *The Qualitative Report* 19(37): 1-13.
- Butler, Judith (2009) *Krigets ramar. När är livet sörbart?* Hägersten: TankeKraft förlag.
- De Craene, Valerie (2017) Fucking geographers! Or the epistemological consequences of neglecting the lusty researcher's body. *Gender, Place and Culture. A Journal of Feminist Geography* 24(3): 449-464.
- Ellis, Carolyn (1993) 'There are survivors.' Telling a story of sudden death. *The Sociological Quarterly* 34(4): 711-730.
- Ellis, Carolyn, Kiesinger, C E och Tillman-Healy, L (1997) Interactive interviewing. Talking about emotional experience. Hertz, R (red) *Reflexivity and voice*. Thousand Oaks, C.A.: Sage.
- Ellis, Carolyn (1999) Heartful autoethnography. *Qualitative Health Research* 9(5): 669-683.
- Ellis, Carolyn (2007) Telling secrets, revealing lives. Relational ethics in research with intimate others. *Qualitative Inquiry* 13(1): 3-29.
- Ellis, Carolyn, Adams, Tony E, Bochner, Arthur P (2011) Autoethnography. An overview. *Historical Social Research* 36(4): 273-290.
- Fröhlig, Florence (2013) *A painful legacy of World War II. Nazi forced enlistment. Alsatian/Mosellan prisoners of war and the Soviet prison camp of Tambov*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis.
- Geertz, Clifford (1973) *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Ingridsdotter, Jenny (2017) Att läsa sig in och skriva sig ut. Litterär gestaltning som medel för att förstå en erfarenhet. *Kulturella perspektiv. Svensk etnologisk tidskrift* 26(2): 28-40.
- Ingridsdotter, Jenny, Silow Kallenberg, Kim (2017) Etnografisk fiktion. Introduktion. *Kulturella perspektiv. Svensk etnologisk tidskrift* 26(2): 2-10.
- Khosravi, Shahram (2010) *'Illegal' traveller. An auto-ethnography of borders*. London och New York: Palgrave Macmillan.
- Koobak, Redi (2014) Six impossible things before breakfast. How I came across my research topic and what happened next. Lykke, Nina (red) *Writing academic texts differently. Intersectional feminist methodologies and the playful art of writing*. Hoboken: Taylor and Francis: 95-110.
- Lapadat, Judith C (2017) Ethics in autoethnography and collaborative autoethnography. *Qualitative Inquiry* 23(8): 589-603.

- Lykke, Nina (red) (2014) *Writing academic texts differently. Intersectional feminist methodologies and the playful art of writing*. Hoboken: Taylor and Francis.
- Mattingly, Cheryl (1998) *Healing dramas and clinical plots. The narrative structure of experience*. New York: Cambridge University Press.
- Petö, Andrea (2014) Feminist crime fiction as a model for writing history differently. Lykke, Nina (red) *Writing academic texts differently. Intersectional feminist methodologies and the playful art of writing*. Hoboken: Taylor and Francis.
- Reed-Danahay, Deborah E (1997) Introduction. Reed-Danahay, Deborah E (red) *Auto-Ethnography. Rewriting the self and the social*. Oxford och New York: Berg.
- Richardson, Laurel (1990) *Writing strategies. Reaching diverse audiences*. Newbury Park, C.A.: Sage.
- Richardson, Laurel (2000a) New writing practices in qualitative research. *Sociology of Sport Journal* 17(1): 5–20.
- Richardson, Laurel (2000b) Writing. A method of inquiry. Denzin, Norman K och Lincoln, Yvonna S (red) *The handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, C.A.: Sage.
- Rosaldo, Renato (2014) *The day of Shelly's death. The poetry and ethnography of grief*. Durham och London: Duke University Press.
- Silow Kallenberg, Kim (2017) Tabanja. Ett exempel på etnografisk fiktion. *Kulturella perspektiv. Svensk etnologisk tidskrift* 26(2): 41–51.
- Silow Kallenberg, Kim (2019) Livet och döden i journalerna. Institutions(auto)etnografi genom psykiatrins skriftliga källor. *Kulturella perspektiv. Svensk etnologisk tidskrift* 28(3–4): 55–64.
- Silow Kallenberg, Kim (2020) Some die young. Narratives of loss, mental illness, substance abuse, and masculinity. *Culture Unbound* 12(3): 485–505.
- Tillmann-Healy, Lisa (2003) Friendship as method. *Qualitative Inquiry* 9(5): 729–749.

Kim Silow Kallenberg

Fil. dr i etnologi

E-post: kim.silow.kallenberg@umu.se